

Εκπαίδευση στην Αίνο

Κείμενο: Ι. Σιδηρά

Ιχνηλατούντες στα ιστορικά στατιστικά δεδομένα τα οποία αφορούν την λειτουργία κάθε βαθμίδος εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στην επαρχία της Αίνου, παρατηρούμε ότι ήδη κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα υπήρχε ένα οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα με αξιόλογους εκπαιδευτικούς που προσέφεραν υψηλού επιπέδου γνώσεις και ποιοτική παιδεία στους ελληνοπαίδες.

Η απαρχή της λειτουργίας του πρώτου ελληνορθόδοξου σχολείου στην Αίνο ανάγεται κατά τον 17^ο αιώνα και συγκεκριμένα το έτος 1652. Η ανίδρυση του σχολείου αυτού πραγματοποιήθηκε από κάποια βυζαντινή οικογένεια, η οποία είχε καταφύγει στην Αίνο, και εστεγάζετο στον περίβολο της Ιεράς Μονής Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου στο κέντρο της πόλεως, που ήταν παλαιό Μετόχι της Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής του Αγίου Παντελεήμονος, η οποία απείχε 5 χλμ. από την Αίνο. Πρώτος διδάσκαλος του εκπαιδευτικού αυτού ιδρύματος μνημονεύεται ο εκ Δρυϊνουπόλεως ιερομόναχος Νικηφόρος, ο οποίος προήχθη κατά το ίδιο έτος σε Μητροπολίτη Αίνου (1652-1654). Άγνωστο πάντως παραμένει έως πότε λειτούργησε η σχολή αυτή και ποιοι άλλοι edίδαξαν σε αυτή.

Περισσότερες ιστορικές πληροφορίες διαθέτουμε από το έτος 1796, όταν ο Οικουμενικός Πατριάρχης Γ' Γεράσιμος κατόπιν αιτήσεως των Αινιτών εξέδωσε Σιγγιλιώδες Πατριαρχικό και Συνοδικό Γράμμα διά του οποίου η Ιερά Μονή Αγίου Παντελεήμονος μετεποιείτο σε σχολή. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο ύστερα από την αίτηση των προκρίτων της Αίνου παρεχώρησε όλο το Μετόχι με την εκκλησία στην ελληνορθόδοξη κοινότητα και οι εφοροδημογέροντες ανέλαβαν την υποχρέωση και τα καταγώγια της Μονής να ανακαινίσουν και καινούργια σχολή να ανοικοδομήσουν και τον μισθό του προσληφθησόμενου διδασκάλου να καταβάλουν από το κοινοτικό ταμείο. Η ανοικοδόμηση της σχολής άρχισε την 1^η Αυγούστου του 1799 και ολοκληρώθηκε περί το τέλος Σεπτεμβρίου ονομασθείσα σε «**Ελληνομουσείον**».

Από τις ιστορικές πηγές πληροφορούμεθα ότι Πατριαρχικά Σιγίλλια εξεδόθησαν περί της σχολής από τους Οικουμενικούς Πατριάρχες: α) Γεράσιμο περί των εσόδων της Μονής Αγίου Παντελεήμονος, β) Κωνστάντιο (1831) περί των εσόδων εκ της Μονής Σκαλωτής. Ο Β. Μυστακίδης αναφέρει χαρακτηριστικά ότι κατά τον Μάρτιο 1796 η Μονή Σκαλωτής προσαρτάται στη Σχολή, γ) Κωνστάντιο (1833) προς τον Μητροπολίτη Αίνου και τον Ηγούμενο της Μονής, δ) Άνθιμο (1847), όταν η Μονή καθίσταται Σταυροπηγιακή.

Παρόλο που οι πρώτοι διδάξαντες της Σχολής είναι άγνωστοι, εντούτοις καλώς γνωρίζουμε ότι την φροντίδα της ελληνικής Σχολής Αίνου ανέλαβε κατά τις αρχές του 19^{ου} αιώνα ο Μητροπολίτης Αίνου Ματθαίος (1808-1821), άλλοτε διδάσκαλος των Επιβατών και της Μεγάλης του Γένους Σχολής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη λειτουργία της Σχολής επέδειξε και ο Μητροπολίτης Αίνου Γρηγόριος ο Τήνιος κατά το έτος 1823, πρώην εφημέριος της εν Μελίτη Ελληνικής Κοινότητας, ο οποίος προέτρεψε τον Χατζηλασκαράκη Χατζή Μανωλάκη «να διαθέσει υπέρ της Σχολής μαγαζέιον».

Κατά τον 19^ο αιώνα διδάσκαλοι στη Σχολή διετέλεσαν ο κληθείς υπό του Μητροπολίτου Αίνου Ματθαίου, Κωστής ο Αγιοταφίτης ως διδάσκαλος της Εκκλησιαστικής Μουσικής, ο οποίος υπήρξε απόφοιτος της Σχολής Εκκλησιαστικής Μουσικής Κωνσταντινουπόλεως, καθώς και ο Αναστάσιος Μουσπινιώτης από τα Ιωάννινα, που edίδαξε επί τρία έτη κατά το τέλος του 18^{ου} αιώνα. Ακολούθησαν το 1804 ο Μελέτιος Μυτιληναίος και Μοσχούδης, ο Αλέξανδρος Γανοχωρίτης το 1821, ο Ιερόθεος, ο Ιεροδιάκονος Ματθαίος Μυτιληναίος το 1825, ο Ιωάννης Φιλαλήθης από την Αρτάκη (1831-1840), οι αδελφοί Παναγιώτης και Γεώργιος Γρηγοριάδης από τη Μυτιλήνη, «οι είτα εν Σμύρνη ομώνυμον λύκειον συστήσαντες», ο Ιερομόναχος Μεθόδιος, ο Αινίτης την καταγωγή Στεφανίδης, τελειόφοιτος της Ριζαρείου Σχολής Αθηνών, ο Ηπειρώτης Αναστάσιος Χρηστίδης, ο Ηπειρώτης Νικ. Χατζόπουλος και ο Βασίλειος Μυστακίδης ως Σχολάρχης, ο γνωστός μεσαιωνοδίφης.

Η από το 1799 ανακαινισμένη και στεγασμένη σε ιδιόκτητο κτίριο ελληνική σχολή της Αίνου ικανοποίησε τις εκπαιδευτικές ανάγκες για αρκετές δεκαετίες. Το έτος 1847 η Σχολή αυτή, που ήταν μονόροφη και δεν επαρκούσε για τις σχολικές ανάγκες της πόλεως, κατεδαφίσθηκε και ανεγέρθη ένα νεόδμητο διώροφο κτίριο με συνδρομές εντοπίων κατοίκων και επισκεπτών εμπόρων. Διέθετε 7 αίθουσες διδασκαλίας και δύο αίθουσες για βιβλιοθήκη και γραφείο. Η δαπάνη έφθασε τις 40.000 οθωμανικά γρόσια, δηλαδή 400 χρυσές οθωμανικές λίρες. Η νέα αυτή σχολή ονομάστηκε «ΑΘΗΝΑ» και στην πρόσοψή της υπήρχε η επιγραφή: «ΨΥΧΗΣ ΙΑΤΡΕΙΟΝ», η οποία εσώζετο μέχρι το 1940. Η νεόδμητη σχολή διέθετε λαμπρή και βαρύτιμη βιβλιοθήκη με περισσότερα από 2.000 συγγράμματα θεολογικά, φιλολογικά και ένα Ευαγγέλιο επί περγαμηνής, αρίστης τέχνης, έργο του 12^{ου} μ.Χ. αιώνας. Αυτοί οι 2.000 πολύτιμοι τόμοι κατεστράφησαν από τους Νεότουρκους κατά τα τέλη του 1915.

Δυο μεγάλα κληροδοτήματα εξασφάλιζαν τη συντήρηση και λειτουργία των εκπαιδευτηρίων της Αίνου. Το ένα ήταν του Αρχιδιακόνου του παλαιφάτου Πατριαρχείου Ιεροσολύμων Ιώβ, που ήταν Αινίτης την καταγωγή, ο οποίος ευρισκόμενος λίγο προ του θανάτου του, στο Βουκουρέστι, διέθεσε για τη Σχολή της Αίνου 11.800 αργυρά ρούβλια, που αντιστοιχούσαν με 1.300 χρυσές οθωμανικές λίρες και κατετέθησαν στην αυτοκρατορική εμπορική τράπεζα της Οδησού. Το άλλο κληροδοτήμα ήταν του Κωνσταντίνου Κουτσουρέλλη, Αινίτη την καταγωγή και Προξένου της Ελλάδος στην Ιόππη, ο οποίος όταν απέθανε το 1879, κληροδότησε στα εκπαιδευτήρια της γενέτειράς του το ποσό των 1.000 οθωμανικών χρυσών λιρών, που τις κατέθεσε στην Εθνική Τράπεζα εν Αθήναις προς 4%. Παράλληλα ο Κωνσταντίνος Κουτσουρέλλης προσέφερε στην Σχολή και την πλουσιότατη βιβλιοθήκη του, η οποία απωλέσθη το 1922. Οι τόκοι από το πρώτο κληροδοτήμα απεστέλλοντο τακτικότερα στα εκπαιδευτήρια της Αίνου έως το 1917, οπότε με την έκρηξη της Οκτωβριανής Επανάστασης των Μπολσεβίκων στη Ρωσία, το κληροδοτήμα εκμηδενίστηκε. Όσον αφορά το δεύτερο κληροδοτήμα, όπως έγραφε ο Άγγελος Γερμίδης κατά το έτος 1984, υφίστατο ακόμη στην Εθνική Τράπεζα, αλλ' όμως δεν υπάρχει κοινότητα Αίνου για να

διεκδικήσει τους τόκους. Αγωνίζονται βέβαια ακόμη οι εγκατεστημένοι στην Ελλάδα Αινίτες για να λάβουν τους καθυστερημένους τόκους τους οποίους η Εθνική Τράπεζα διατηρεί.

Άξιο δημοσιεύσεως εν προκειμένω είναι το σωζόμενο κείμενο σε ιστορικό κώδικα της Αίνου, σύμφωνα με το οποίο ο Οικουμενικός Πατριάρχης Νεόφυτος, κατά το έτος 1805, επώλησε την προσωπική του βιβλιοθήκη στη Σχολή της Αίνου και τούτο επιβεβαιώνει και υπογράφει ο Μητροπολίτης Αίνου Διονύσιος. Το σημαντικό αυτό ιστορικό κείμενο έχει ως εξής: «Αίνου Διονύσιος επιβεβαιοί. Ο Μετριότης ημών δια του παρόντος δηλοποιώ, ότι τα εν τω επιγεγραμμένω ημίν καταστίχω περιλαμβανόμενα βιβλία μας, υπό της ανάγκης βιαζόμενοι, επωλήσαμεν ήδη πράσει τελεία δια γρόσια πεντακόσια Ν.500, εις την ελληνικήν σχολήν της πολιτείας Αίνου, και ελάβομεν τα άσπρα μέχρι οβολού ουδεμίαν του λοιπού μετοχήν έχοντες εξ αυτών ή μικρά γουν δεσποτείαν, αλλ' η σχολή δύναται χρήσθαι του λοιπού τοις βιβλίοις τούτοις, ήτοι προς ιδίαν την χρήσιν ή και απεμπολήσαι χρείας καλεσάσης. Και δι' ασφάλειαν την περί τούτου εγένετο το παρόν ενυπόγραφον και εμάρτυρον γράμμα μου και εδόθη τοις επιτρόποις της αυτής Σχολής. Εν τη Αίνω. Αωέ Μαΐου ι'. + Πρώην Κωνσταντινουπόλεως Νεόφυτος βεβαιοί. Ο της Σχολής διδάσκαλος Ματθαίος Ιεροδιάκονος Μιτυληναίος μάρτυς Στειρανής Χατζηλασκαράκης, μαρτυρώ. Μπερτής Μαλκότζης, μάρτυς. Χατζηράλλης Αγγελούδης, μάρτυς. Δημήτριος Λασκαρούδολος, μάρτυς. χατζηΑγγελής Δημήτριος, μαρτυρώ. Αλέξιος Δημητρίου, μαρτυρώ».

Ο Καθηγητής Κωνσταντίνος Βακαλόπουλος αναφερόμενος στην οικονομική συντήρηση και λειτουργία των ελληνικών Σχολείων στην Ανατολική και Βόρεια Θράκη μέσω των επιχορηγήσεων του Ελληνικού κράτους αναφέρει χαρακτηριστικά τα εξής: «Ουσιαστικά οι επιχορηγήσεις του ελληνικού κράτους προς τις ελληνικές κοινότητες της Θράκης, το ύψος των οποίων γνώρισε σημαντική άνοδο στην δεκαετία του 1880, μεγάλη κάμψη μετά το 1887 - έπειτα από την ανανέωση της αμφισβήτησης των πατριαρχικών προνομίων εκ μέρους της Πύλης (1887) διογκώθηκε η διαμάχη Πατριαρχείου – επίσημης ελληνικής πολιτικής για την απόκτηση της

προτεραιότητας ως προς την άσκηση της εκπαιδευτικής πολιτικής στους υπόδουλους Έλληνες – και ιδιαίτερα μετά τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, διατέθηκαν για τα ελληνικά σχολεία της Αδριανουπόλεως, των Σαράντα Εκκλησιών, της Ραιδεστού, του Δεδέαγατς, της Αίνου, της Φιλιππουπόλεως...». Παράλληλα δραστηριοποιούνταν προς ενίσχυση των ελληνικών εκπαιδευτηρίων της Αίνου και ο φιλεκπαιδευτικός Σύλλογος το «**Αναγνωστήριον Αίνου ο Ευαγγελισμός**» (1871), ενώ σε κοινωνικό επίπεδο η ανθηρή ελληνική κοινότητα Αίνου κατά τον 19^ο αιώνα συντηρούσε και νοσοκομείο με 14 δωμάτια.

Στα σχολεία όλων των βαθμίδων της Αίνου (νηπιαγωγεία, δημοτικά, ελληνικά Σχολεία, Αστική Σχολή (Σχολαρχείο), Παρθεναγωγείο, Ημιγυμνάσιο) και των λοιπών ελληνικών κοινοτήτων της επαρχίας από το 1880 και μέχρι το 1922 edίδαξαν οι κάτωθι άνδρες και γυναίκες εκπαιδευτικοί:

Συμεών Μανασίδης (1879), Νικόλαος Χατζόπουλος, Αθηνά Χαριστίδου (Παρθεναγωγός), Π. Μαρασοπούλου (Διευθύντρια Νηπιαγωγείου), Ελένη Πλατή (Νηπιαγωγός), Βασίλειος Μυστακίδης (Καθηγητής και Σχολάρχης), Κυριάκος Κοτζουμανάκης (1883), Γρηγόριος Χαρόγλου, Φωκίων Φορμίδης (1887-1888), Αλέξανδρος Χριστίδης, Χρυσούλα Ιωαννίδου (Διευθύντρια Ιωακειμείου Παρθεναγωγείου 1888), Ανδρέας Σπαθάρης, Μαριάνθη Παχάρνικου, Μαρία Ιωάννου, Αθανάσιος Σπανός (1896), Αικατερίνη Κωνσταντινίδου (1896), Ε. Μέλλιος, Αχιλ. Σαμοθράκης (1897-1899). Το έτος 1899 και αφού συγχωνεύθηκαν το Αρρεναγωγείο και το Παρθεναγωγείο, edίδαξαν οι Αντώνης Λιοντάρας (1900), Ηλίας Ηλιάδης, Χρυσή Βασιλείου, κ.ά.